

Лісняк (Овсякова) М.Ю. аспірант кафедри адміністративного та митного права
Науковий керівник: д.ю.н., професор Легеза Є.О.

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУДДІВ

Правовий статус суддів відрізняється в кожній країні залежно від типу правової сім'ї. Тому ми будемо розглядати судові системи залежно від типу правової сім'ї - англосаксонської, романо-германської і мусульманської моделей судової системи.

Англо-саксонська правова сім'я (США, Великобританія, Ірландія) має досить цікаву судову систему, яка відрізняється специфічністю добору суддів на відповідні посади у різних ієрархічних ланках судової системи.

Суди Великобританії є тріадою судів Англії та Уельсу, Шотландії і Північної Ірландії та включають Верховний суд і високі суди (Палата лордів, Апеляційний суд і Високий суд правосуддя) [1].

Судова система Північної Ірландії, Шотландії та Англії мають схожі риси, побудовані таким чином, що Суд графства Північної Ірландії може розглядати не тільки цивільні та сімейні, а також кримінальні справи. Система судоустрою Шотландії включає 1) Вищий суд правосуддя, 2) Головний суд шерифа, 3) Суд шерифа, нижчий рівень судової системи включає світову юстицію).

Функція правосуддя в англо-саксонській сім'ї здійснюється не стільки судом як колегіальним органом, скільки професійними суддями індивідуально в кожному окремому випадку.

Правовий статус судді, як і в Україні, передбачає симбіоз наступних елементів: відбір, призначення, проходження служби та звільнення. Відбір суддів здійснюється з кола баристерів та соліситорів. Під баристерами розуміють юристів так званої «вищої касти», що здійснюють розгляд справ вузької спеціалізації за певними галузями права.

Соліситори також є адвокатами, які здійснюють розгляд справ в магістратських судах графств і міст-графств. Якщо порівнювати соліситорів та баристерів, то останні є вищим класом всередині адвокатського консорціуму. Соліситори здійснюють підготовку справ до судового розгляду для баристерів [2].

Призначення суддів здійснюється з числа кандидатів соліситорів та баристерів, що служать в палаті лордів (що є вищим апеляційним судом), в Апеляційному Суді, у Високому суді і в Королівському суді, або як окружних чи районних суддів [3].

Континентальна система права здебільшого використовує систему конкурсного відбору суддів. Виняток становить Швейцарія, де судді обираються жителями або парламентом. Загальними правилами відбору для кандидатів на посаду суддів є відповідний рівень освіти юриспруденції, будь-який практичний досвід.

Насамперед претендент на посаду судді повинен пройти спеціальне навчання, тобто проходження базового курсу навчання у спеціалізованих школах права (Німеччина, Франція, Іспанія, Греція, Нідерланди і Португалія, Марокко, Єгипет, Бразилія, Японія тощо) законодавчо закріплено необхідність проходження кандидатом на посаду судді навчання в спеціалізованих навчальних закладах для суддів [4].

Навчальної підготовки суддів немає в Ірландії, Мальті та Кіпрі.

Проходження навчання та підвищення кваліфікації під наглядом органу суддівського самоврядування - Вищої ради суддів - відбувається у Австрії, Бельгії, Норвегії, Швеції, Данії.

Зокрема, **Бельгія** проводить такі заходи:

- спеціальне навчання юристів, які мають певний досвід робот в

юриспруденції;

- здача кваліфікаційного іспиту адвокатом (стаж роботи понад 10 років у сфері юриспруденції), що може за умови успішного складання, пройти на посаду без попереднього навчання.

- усний екзамен для юристів з двадцятирічним стажем та для осіб, які мають 15 років стажу та принаймні 5 років працювали у сфері права.

На відміну від зазначеної системи відбору, в Англії немає конкурсного механізму, та судді призначаються в порядку закінчення навчання спеціалізованого курсу підготовки суддів, що мають відповідний час безпосередньої адвокатської судової практики [5].

Нідерланди. Добір суддів здійснюється за наступними вимогами: 1) кандидат повинен мати вищу юридичну освіту, 2) досвід роботи за юридичною спеціальністю не менше двох років після закінчення університету (не обов'язково в рамках судової системи, можливо, в якості адвоката. Схожа система Нідерландів під час добору кадрів на посаду судді з українським законодавством саме в частині перевірки аналітичних здібностей, пізнання в області права, здатність приймати рішення, комунікативні навички та моральні якості [6].

Головним органом, що здійснює атестацію претендентів на посаду, є Національний комітет з відбору суддів. До складу Комітету входять дванадцять членів, шість суддів і шість осіб, які працюють за межами судової системи (один представник прокуратури, один адвокат і ще чотири людини).

З точки зору адміністративно-правового регулювання правового статусу суддів за кордоном для України є багато позитивних прикладів необхідних та потрібних для імплементування у вітчизняну модель.

Варто використати у вітчизняній практиці так званий тріалперіод (випробувальний термін) для кандидатів на посаду судді. На підтвердження цього свідчать дані анкетування, де на запитання: «Чи підтримуєте Ви думку про те, що перед призначенням на посаду судді слід застосовувати «тріал-період» (випробувальний термін)?» 64,6% (84) відповіли так, 35,4% (46) - заперечили.

Натомість протилежну думку висловлено у Європейській Хартії про статус суддів, де значиться, що існування випробувальних термінів або вимог щодо поновлення на посаді означає труднощі та навіть небезпеку незалежності та безсторонності відповідного судді, який прагне закріпитися на посаді або поновити свій контракт. Ми вважаємо, що саме приклад Австрії, де передбачено проведення оцінки роботи кандидатів на посади суддів під час випробувального періоду, впродовж якого кандидат допомагає судді в підготовці рішень, є найоптимальнішим та ефективним способом практичної підготовки кандидатів в судді до роботи у системі правосуддя.

Підвищення морально-етичних вимог до претендента на посаду судді. Як показує практика, в Україні досить невелику роль відводять на перевірку особи претендента на посаду судді на стресостійкість та добросовісність судді в умовах використання дискреційних повноважень.

Слід ввести поняття антикорупційних обмежень для суддів, зокрема, необхідність здійснити самовідвід у разі наявності конфлікту інтересів та необхідність декларувати уявний конфлікт інтересів. Крім того, не регламентовано порядок відводу судді на етапі досудового провадження.

Обмежити вплив Президента України на формування суддівського корпусу, зокрема, це стосується переведення впродовж п'яти років на посаду судді до іншого суду (ст. 75 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів»), а також призначення на посаду судді вперше (ст. 66 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів»). Такого роду законодавчий механізм забезпечує необмежений вплив Президента України на формування суддівського корпусу та використання суддів під час реалізації функцій правосуддя на

свою користь.

Перелік посилань

1. Назаров І.В. Судова система Великої Британії та її реформування у зв'язку із членством у Європейському Союзі. Проблеми законності : акад. зб. наук. пр. Харків, 2011. Вип. 115. С. 179-187.
2. Апарова Т.В. Судьи и судебный процесс Великобритании. *Судебные ведомости*. № 3-4. 2013.
3. Злочини та покарання в Англії, США, Франції, ФРН, Японії: загальна частина кримінального права. Москва, 1991. С. 154
4. Пейсиков В. Обучение судей: международный опыт и российские перспективы. *Российская юстиция*. 2001. № 5. С.; № 6. С. 59-62.
5. Система державного управління Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії: досвід для України / уклад. П.І. Крайнік ; за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка, С.В. Загороднюка. Київ : НАДУ, 2011. 48 с.
6. Скомороха Л. Питання професійно-психологічного добору кандидатів на посади суддів в Україні та міжнародний досвід. *Право України*. 2012. № 11-12. С. 336-348